

NAPADI NA MEĐUNARODNO PRIZNATI HRVATSKI JEZIK (2)

Hrvatski jezik u autoričinu patološkom poimanju realnosti

Predavanje na tribini Hrvatskoga kulturnoga vijeća *Nove agresije na hrvatski jezik* održano je u 8. studenoga 2010. u Zagrebu. Budući da se s vremena na vrijeme mogu čuti teze međunarodnih političkih činovnika na tragu onih koje u svojoj knjizi iznosi Snježana Kordić, a protiv kojih se određuje hrvatska jezikoslovna kao i šira javnost, donosimo ovo predavanje u nekoliko nastavaka kako bi čitatelji stekli uvid u „znanstvenost“ pristupa spomenute autorice kada negira samosvojnost hrvatskoga jezika

Snježana Kordić cijelu jugoslavensku unitarističku jezičnu politiku proglašava vrlo demokratskom i poštenom: "Jugoslavenska jezična politika omogućila je da se u Hrvatskoj svuda koristi hrvatska varijanta. Uprkos tome počeli su se hrvatski filolozi *Deklaracijom* 1967. godine (...) žaliti na dominantnost srpske varijante naspram hrvatske." (297).

Najutjecajnijim kroatistom S. Kordić smatra S. Babića, a osim njega još i R. Katičića i D. Brozovića. Na njih se i najviše okomlje: "Od 90-ih godina ta starija generacija kroatista nastoji sebe predočiti kao mučenike" (284-285). To nije točno. Nitko se od njih ne pokušava i nije se pokušavao predstaviti "mučnikom". U poglavlju *Hrvatsko kopiranje nacističkoga purizma* autorica S. Babića zločesto optužuje da "bez sustezanja navodi da neku riječ smatra hrvatskom ako se ona naziva ustaškom riječju" (18). S. Kordić spremna je na svaku krivotvorinu ako njome uzgorne hrvatski jezik i vodeće hrvatske jezikoslovce predstaviti u što negativnijem svjetlu.

U svojem patološki iskrivljenom poimanju realnosti S. Kordić proglašava Stjepana Babića i srpskohrvatskim jezičnim unitaristom. Ona tvrdi da "Srbi nisu bili unitaristi, za razliku od" Stjepana Babića (307): "Toliko je prednjačio u unitarizmu da mu je čak najprominentniji srpski lingvist P. Ivić to zamjerao" (306). Babić i njemu slični naposljetku su uspjeli "izgraditi legendu da su *Novosadski dogovor* iz 1954., Pravopis dviju matica iz 1960. i *Rječnik* dviju matica iz 1967. znak neravnopravnosti i unitaristički čin" (304).

To što se u rezolucijama AVNOJ-a i ZAVNOH-a 1944. i 1945. godine hrvatski jezik priznaje posebnim jezik i što HAZU to smatra razumnim, Snježana Kordić komentira da "izaziva blagi podsmjeh kod inozemnih lingvista" (133). Pod "inozemnim lingvistima" razumijeva Bernharda Gröschela. On, prenosi Kordić, kaže da bi čovjek pomislio da u postjugoslavenskoj debati tekst AVNOJ-

evske rezolucije ne će više igrati nikakvu ulogu zbog radikalnog prekida s ideologijom titovskog socijalizma. S. Kordić predbacuje (citirajući Gröschela) kroatistima "prešućivanje" da pri pisanju dotične rezolucije AVNOJ-a nisu sudjelovale filološki odnosno lingvistički obrazovane osobe. No iako to predbacuje, ona prešućuje glavni razlog zbog kojega se Gröschel navodno "blago podsmjehuje". Gröschel, naime, pretpostavlja da "unutar partizanskoga pokreta načelno treba pretpostaviti averziju prema jezičnoj politici NDH-države s njezinim ustoličenjem zasebnoga *hrvatskoga*". Gröschelu je nepojmljivo da bi partizani ustoličavali hrvatski jezik. To je razlog zbog kojega se on, a ne "inozemni lingvisti", "blago podsmjehuje". Smije se vlastitomu neznanju. Gröschel je, prenosi autorica, ustanovio čak i to da se Katičić "mora prigrvoriti nepoznavanje stručne literature" (158) te da Katičić isključuje "sam sebe iz stručnoznanstvenog diskursa" (376). Veličajući Gröschelove zasluge za svoju "znanost", autorica obavještava da je Gröschel čovjek koji je razotkrivao "npr. Radoslava Katičića kao predstavnika filologije u službi politike" (376). Ona se s time svime naravno slaže pa Gröschelova otkrića najavljuje izjavom da "kod najprominentnijih hrvatskih filologa dominira ideologija" (376).

Kad samostalno piše o akademiku Katičiću, Snježana je Kordić još radikalnija pa ga proglašava "današnjim predstavnikom nacionalističkog pristupa jeziku" u Hrvatskoj (279). Vidjeli smo što njoj pojmovi *nacionalizam* i *nacionalistički pristup* znače. No tomu nije kraj. Autorica Katičiću predbacuje da manipulira: "Pojedini hrvatski filolog, npr. Katičić (2000: 165-166), svoje pozivanje na narod proglašava demokracijom i etikom, temeljeći na tome vlastiti zahtjev da se na fakultetima ne koristi naziv *srpskohrvatski jezik* i da se upotrebljava naziv *hrvatski jezik*" (367). Dalje se u Kordićinu tekstu citira Gröschel: "mora se propitati njegovo 'Katičićevo' shvaćanje odnosa između znanosti (o jeziku), 'demokracije' i 'etike'." Na Gröschela se nadovezuje Kordićka: "Zamjenjivanje znanstvenog dokaznog postupka frazom 'tako misli narod' je izraz populizma, a populizam je staviti narodu nešto u usta, a onda mu gledati u usta, dakle prvo izmanipulirati narod, a zatim se pozivati na njega. Populistima kao opravdanje za sve služe" mase (367). Međutim, Radoslav Katičić veći je dio svojega radnoga vijeka proveo u inozemstvu, pisao je radove te je postao članom pet ili šest inozemnih akademija, i nije mogao, sve da je htio, "manipulirati" masama u Hrvatskoj.

Radoslav je Katičić, dakle, prema Snježani Kordić, "nacionalist", "populisti" i "neznalica", i to samo zato što se zalaže za uporabu naziva *hrvatski jezik* umjesto *srpskohrvatski* onda kada je riječ o jeziku hrvatskoga naroda. Nasuprot tomu, Gröschel je znanstvena veličina koju autorica publici u Hrvatskoj predstavlja pod "inozemni lingvisti". (Šteta je što S.

Kordić nije opisala Gröschelove dosadnije lingvističke zasluge i usporedila ih s Katičićevim.) Ona nastavlja: "Kombinacija jezičnog nacionalizma i populizma ne iznenađuje jer utvrđeno je da 'populizam ima dodirnih točaka s nacionalizmom i rasizmom' (Altermatt 1966: 200)." (368). Na drugom mjestu kaže: "Poznata 'spremnost akademičara u doba nacizma da stave svoje vještine u službu države' (Hutton 1999: 9) ponavlja se danas u Hrvatskoj." (19). Prema autorici hrvatski "akademici čine sve kako bi domaću sredinu izolirali od zapadnoevropskih znanstvenih standarda i kako bi joj uskratili pristup znanju." (369). Sve te uvjrede nisu zaslužile da ih se komentira.

Knjiga Snježane Kordić u velikoj mjeri podsjeća na tekstove Wolfa Oeschliesa i knjigu Ulricha Schillera s naslovom *Njemačka i 'njezini' Hrvati. Od ustaškoga fašizma do Tuđmanova nacionalizma* (2009.). Uzgred bih spomenuo da sam prije nekoliko godina u mrežnom časopisu *Eurasisches Magazin* htio komentirati jedan Oeschliesov članak u kojem je pokušao zanijekati hrvatski jezik na sličan način na koji to čini i S. Kordić. Uredništvo je moj tekst odbilo objaviti, i to zbog "prostora" (a radi se o internetskom časopisu!). Tekst je naposljetku objavljen u časopisu *Filologija*.¹

S obzirom na tvrdnje u nekim medijima da je S. Kordić svoje poglede preuzela od njemačkih slavista, treba naglasiti da to nije istina. Nitko od njih ne nastupa na njezin način niti zastupa stajališta koja zastupa ona. Svi relevantniji njemački slavisti prihvaćaju hrvatski književni (standardni) jezik kao poseban slavenski jezik. To je razlog zbog kojega S. Kordić uglavnom ne spominje niti citira njemačke ili druge inozemne slaviste, iako se u novinama hvali da u "knjizi citira više od 400 različitih autora, većinom zapadnjačkih eksperata".

Poznati inozemni slavisti poput Petera Rehdera i Monike Wingender nastavili su na respektabilan način izgrađivati teoretsko pojmovlje o standardnim jezicima i varijantnim odnosima među njima. Nedopustivo je da se ni njihovi radovi u knjizi Snježane Kordić ni u kakvu surjeđu ne spominju, a slijedom toga čak ni ime Petera Rehdera čija je knjiga *Uvod u slavenske jezike* već godinama standardna literatura za studente slavistike na njemačkom govornom području. Naravno, u toj je knjizi *hrvatski jezik* priznat i ima svoje vlastito poglavlje. To je ujedno i razlog zbog kojega S. Kordić tu knjigu prešućuje.² Ako i spomene nekoga od inozemnih slavista, onda samo u kontekstu u kojem je iz njegovih radova uspjela izrežati nešto što joj ide u prilog. Citira npr. da jedan inozemni slavist spominje uporabu izraza *lingua serviana* u starom Dubrovniku, no ujedno ne kaže da taj isti slavist priznaje hrvatski i srpski kao dva samostalna književna jezika. Ako je pak kojim slučajem neki inozemni slavist u odnosu na pojmove *srpskohrvatski*

hrvatski izjavio nešto što se uklapa u njezinu koncepciju, onda toga slavista i taj njegov tekst citira i razvlači kao da samo on postoji i prevladava u čitavoj svjetskoj znanosti. Na isti način postupila i onda kada govori o drugim pojmovima, npr. pojmu *naroda*, *nacije*, *kulture*, *kontinuiteta*, *kodifikacije* i *purizma*. Uostalom, to se zorno odslikava već u njezinim podnaslovima kao što su *Ne postoji nacionalni kontinuitet u povijesti*, *Ne postoji narodni kontinuitet u povijesti*, *Ne postoji kulturni kontinuitet u povijesti*, itd.

Na više mjesta u svojoj knjizi S. Kordić ističe da su varijantne razlike njemačkoga književnoga jezika u Njemačkoj i Austriji mnogo veće nego "srpskohrvatske" u Hrvatskoj i Srbiji (str. 78ff, 83ff, 249ff). To nije točno jer Austrijanci i Nijemci imaju jedan književni jezik, a Hrvati i Srbi dva različita književna jezika. Stoga austrijski njemački nema svoje posebne normative priručnike (pravopis, rječnik i gramatika njemačkoga jezika u Austriji), a u onoj mjeri u kojoj ih ima, radi se o "defektnoj", tj. o nepotpunoj opisnoj normi književnojezične uporabe njemačkoga u Austriji. Dudenovi općenormativni priručnici - koji se pripremaju u Njemačkoj - ne rabe se samo u Njemačkoj, već i u Austriji. U Austriji su zbog svoje kvalitete čak prestižniji nego neka usporediva normativna djela njemačkoga jezika iz Austrije. U hrvatsko-srpskom jeziku postojala su i postoje dva posebna normativna sustava, jedan za hrvatski, drugi za srpski.

Uzmemo li bilo koje austrijske i njemačke novine (tiskane npr. u Beču i Berlinu) i bilo koje hrvatske i srpske novine (tiskane npr. u Zagrebu i Beogradu), vidjet ćemo da se hrvatsko-srpske razlike uočavaju gotovo u svakom retku (i onda kad izuzmemo pitanje pisma), a da su austrijsko-njemačke razlike iznimno malobrojne. Dakle, nije istina da su na razini književnih jezika austrijsko-njemačke razlike veće od onih srpsko-hrvatskih. Obje jezične situacije ne treba poistovjećivati, tim više što već i austrijski ustav *njemački jezik* određuje kao državni jezik u Austriji, a što S. Kordić ili ne zna ili namjerno ne uzima u obzir. S. Kordić ne iznosi istinu ni onda kada govori o dvodijelnom nazivu "danskonorveški". Kaže ovako: "na skandinavskom području, koje kroatisti često spominju, također postoji dvodijelni naziv *dansko-norveški*" (129). Taj naziv postoji, no to je rubni naziv koji se vrlo rijetko upotrebljava, a ni tada kada se upotrebljava, ne upotrebljava se onako kako bi S. Kordić htjela da se upotrebljava naziv *srpskohrvatski*.

Nastavlja se
 Mario GRČEVIĆ

¹ <http://hrcaak.srce.hr/file/53617>

² Ta će knjiga uskoro biti objavljena na hrvatskom jeziku u prijevodu prof. Ivana Jurčevića.